

УДК 378:796.03

Терентьева Н.О.

доктор пед. наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗВО В ЗМІНЮВАНИХ УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Анотація. Стаття репрезентує авторське бачення та досвід підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема спеціальності Фізична культура і спорт, в умовах невизначеності. Акцентовано увагу на змінах, які покликані досягти збільшення привабливості освітніх програм, але не завжди спрацьовують в бік досягнення проектованого ефекту. Окреслено деякі проблемні питання, притаманні підготовці фахівців зі спеціальності Фізична культура і спорт, які загострились за останні роки, пов'язані з міграційними, демографічними та військовими втратами.

Ключові слова: фізична культура і спорт, освітня програма, проблемні питання, умови невизначеності.

Abstract. The article presents the author's vision and experience of training higher education' students, in particular, those majoring in Physical Education and Sports, in conditions of uncertainty. Attention is focused on changes that are intended to increase the attractiveness of educational programs, but do not always work towards achieving the projected effect. Some problematic issues inherent in the training of specialists in the specialty of Physical Culture and Sports, which have become more acute in recent years, related to migration,

demographic and military losses, are outlined.

Keywords: physical culture and sports, educational program, problematic issues, conditions of uncertainty.

11 років війни, 3 повних роки від початку повномасштабного вторгнення, 3 роки карантинних обмежень кардинально змінили організацію та реалізацію освітньо-професійного процесу в закладах освіти різних рівнів, в закладах вищої освіти зокрема. Важкими докладеними зусиллями науково-педагогічний склад адаптувався до роботи в умовах невизначеності, на жаль, втративши частину професіоналів – викладачів, дослідників, майстрів тощо. Компенсувати ці втрати доволі складно, оскільки складні умови реалій вітчизняної освітянської та наукової сфер відлякують молодь, чим спричиняють старіння НПП (науково-педагогічних працівників), втрату модерності адаптивних механізмів в професійній діяльності та необхідність виконувати професійні функції не лише власні (відповідно до посадових обов'язків), а й за так звані «вакансії» від втрат.

Зміни, що пропонує МОН України в системі вищої освіти, на етапі їх первинного впровадження спричиняють розбалансування системи / діяльності окремих закладів / професійних колективів / НПП. І це не тому, що вони є недоцільними. Вони спричиняють додаткове моральне й фізичне навантаження на реально працюючих науково-педагогічних працівників на тлі четвертого року повномасштабної війни (людських втрат, постійних обстрілів, міграційних процесів, демографічної кризи, перевантаження нервової системи, катастрофічного погіршення усіх видів здоров'я тощо – про це йшлося в попередніх авторських розвідках) та несвідомої / гіперболізованої реалізації студентоцентрованого підходу у навчанні.

У нашій розвідці акцентуємо увагу на підготовці фахівців фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти та проблемах, з якими стикаються працівники випускових кафедр відповідної спеціальності (набір до 2024 року включно 017 – Фізична культура і спорт, надалі – А 7). Маємо проблемні питання, пов'язані з місцем розміщення ЗВО (тимчасово окуповані території, прифронтові території, релоковані / переміщені заклади, умовно безпечні території тощо), що безпосередньо спричиняє питання зміни студентського контингенту та професорсько-викладацького складу через міграційні процеси та особисту загибель. Для спеціальності Фізична культура і спорт зазначене набуває підвищеного впливу, оскільки спеціальність є прикладною, і освітній процес якої не може бути стовідсотково забезпечений виключно дистанційним форматом організації освітньо-професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

Провівши невеличку моніторингову розвідку щодо потенційних

абітурієнтів спеціальності серед вихованців працюючих під час війни ДЮСШ, ДЮСК, ШВСМ та ін. переконались у невтішній ситуації – діючи спортсмени вже у віці 14-16 років мають підписані контракти з закордонними клубами і чіткою перспективою навчання в закордонних ЗВО. Відповідно, основний склад потенційних абітурієнтів незворотно втрачений для освітніх (освітньо-професійних) програм спеціальності Фізична культура і спорт вітчизняних ЗВО. Це спричиняє такі позиції: недокомплектовані групи, застосування коефіцієнту «мінусового» перерахунку навантаження на викладачів і відповідно – скорочення фахівців. Логічно, що фахівці високої кваліфікації, які є затребуваними на ринку праці, знайдуть свої професійну реалізацію в інших напрямках економічної діяльності, але фаховість групи забезпечення освітніх програм буде знижуватися. Тобто позиція «Людські ресурси» як один з ключових критеріїв акредитації програм може бути реально слабкою в окремих ЗВО, а програма акредитована або умовно, або взагалі не акредитована, і, відповідно, закрита.

В світлі змін, внесених до класифікатора професій [1], зазначене набуває особливого значення для бакалавратури, оскільки випускники за переліком матимуть такі професії (група фахівців): спортивні тренери, інструктори-методисти та професійні спортсмени. Виростити без попередньої багаторічної підготовки за 4 роки спортивного тренера або професійного спортсмена нереально. Аналогічна ситуація з магістратурою (група професій професіонали). Порівнюючи ці позиції з попередніми КВЕДама бачимо значні розбіжності, що може викликати певне нерозуміння з боку здобувачів вищої освіти. Наприклад, щоб зберегти тренерську посаду до 2024 року потрібно було мати повну вищу освіту (магістратура 017 або спеціалітет), а зміни у класифікаторі професій передбачають достатність лише бакалаврату. Або, до прикладу, професія Консультант з питань здорового способу життя – наразі не зовсім зрозумілими є місця майбутнього працевлаштування, оскільки дорожня карта реалізації змін ще в процесі розробки. Зазначене спричиняє актуалізацію питання співпраці з роботодавцями (стейкхолдерами) для зменшення розриву між запитами стейкхолдерів і можливостями освітніх програм.

Реалізуючи унікальність освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм (вектори для визначення унікальності в сучасних умовах невизначеності були виокремлені автором у попередніх наукових розвідках) з урахуванням оновлених вимог маємо акцентувати увагу на обов'язкових освітніх компонентах, які мають підтверджувати цю унікальність «не конфліктуючі» з вимогами державних стандартів вищої

освіти. Знайти відповідний баланс з урахуванням запитів здобувачів вищої освіти, вимог роботодавців та спроможностей ЗВО – от завдання, яке має бути реалізованим для забезпечення високого рівня професійної підготовки майбутнього випускника.

Унікальність освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт», яку реалізує кафедри фізичної культури і спорту Національного університету біоресурсів і природокористування України полягає в активній співпраці зі стейкхолдерами з різних територіальних громад (міських, сільських, селищних), що сприяє не лише покращенню підготовки фахівців спеціальності Фізична культура і спорт, а й з'ясуванню реальних потреб територіальних громад та активізації діяльності із залучення їх мешканців до активного способу життя – підвищення їх рухової активності.

Зауважимо, що рухова активність є складовою якості життя, що забезпечує реалізацію 3-ї Цілі Сталого розвитку – Міцне здоров'я (Цілі сталого розвитку); Стратегічної цілі 4 – Забезпечення охорони громадського здоров'я, благополуччя та якісної освіти в безпечних і життєстійких населених пунктах (Стратегія сталого розвитку 2030); основних позицій Хартії Європейського Союзу про основоположні права, як от: принципу рівності; поваги до прав людини і цінностей свободи, солідарності та безпеки; людської гідності; права на життя; недопущення дискримінації; рівноправності жінок та чоловіків; права дитини; інтеграції інвалідів; охорони здоров'я. Стратегія сталого розвитку та Глобальні цілі (Цілі сталого розвитку) передбачають, зокрема, досягнення гендерної рівності; міцного здоров'я; зменшення нерівності; сталий розвиток міст і громад; мир та справедливість; партнерство заради сталого розвитку. А освітні програми підготовки фахівців спеціальності Фізична культура і спорт НУБіП України в якості привабливості для здобувачів освіти пропонують акцентування уваги на підготовці фахівців зазначеної галузі, які здатні забезпечити повноцінний доступ членів територіальних громад до рухової активності засобами фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел

1. Класифікатор професій – 2025 [чинний, зі змінами, внесеними 13.12.2024]. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/trudoustrojstvo/3978-klasifikator-profesij.html#04>